

Puntarski fuoj

BROJ 1 • GODINA 1 • Travanj 2005. • Zavičajno društvo "PUNTARI" Punta Križa • BESPLATNI PRIMJERAK

ISSN 1845-4593

9 771845 459001

UVODNA RIJEČ PUNTARA

Dame i gospodo!

Današnje okupljanje Puntara ima za cilj osnivanje Zavičajnog društva »Puntari« Punta Križa. Inicijativa ovog prijedloga potaknuta je željom očuvanja svih onih vrijednosti koji taj kraj ima.

Društvo bi okupljalo sve Puntare i Puntarke koji imaju volju i želju očuvati ambijent Punta Križe i svega onoga što su naši preci izgradili, očuvali i njegovali te nama ostavili na korištenje i obavezu da to sačuvamo, oplemenimo te budućim generacijama ostavimo sa zaduženjem da to nastave čuvati i negovati.

Svi mi Puntari koji živimo izvan Punta Križe s tugom pratimo odumiranje mjesta, našeg puntarskog govora, zaboravljanje pojedinih naziva, toponima, običaja, zanata, alata i proizvoda.

Svatko od nas ima svoje razmišljanje, ideju, prijedlog kako bi se nešto od toga moglo sačuvati, ali sam posustaje jer to treba napisati, prikupiti, prezentirati i pohraniti. Svaki takav plemenit poduhvat traži podršku onih koji to mogu razumjeti.

Svi smo mi od naših nona i roditelja čuli priče o doživljajima i događanjima, običajima, o ljudima i njihovim zgodama i nezgodama koje predstavljaju bogatstvo života jednog područja, i lijepo bi to bilo zapisati i sačuvati od zaborava.

Arheološka nalazišta, spomenici kulture, deseci crkvice obavezuju nas da ih sačuvamo i učinimo dostupnim javnosti kako bi dostojanstveno predstavljali našu prošlost.

Prirodne ljepote područja Punta Križe traže da budemo oprezniji s investicijskim zahvatima u sadašnjem vremenu, koje ima sve manje sentimentalnosti prema očuvanju takvih ljepota. To ne znači onemogućiti svaku gradnju, već tražiti da se ona uklopi u sačuvani ambijent Punta Križe.

Kada dolazimo u mjesto Punta Križa, često razmišljamo kako bi to mjesto trebalo urediti, stvoriti bolje uvjete života, kako pomoći sadašnjim stanovnicima tog područja u njihovim nastojanjima da mjesto ljepše izgleda. Uključimo se s prijedlozima prilikom izrada planova Mjesnog odbora Punta Križe, i zajedno sa njima kucajmo na vrata Grada, Turističke zajednice i svih ostalih institucija na

lokalnom i državnom nivou.

Ne zaboravimo da sami isto tako možemo puno učiniti radnim akcijama, kao što su to uvijek činili naši noni i očevi.

O Punta Križi u posljednjih dvadesetak godina napravljeno je niz studija (konzervatorska studija, studija o zaštiti krajolika i druge). Sve su one rađene, u većini slučajeva bez nekog našeg sudjelovanja, ponekad s pogrešnim podacima, pa je naša obaveza da te greške ispravimo, da te studije budu što realnije i da onda zaista čine pravu podlogu odlukama za pojedine zahvate u prostoru. Ovo Društvo ima otvorena vrata svima koji su porijeklom iz Punta Križe, koji imaju volju, želju i misle da mogu pomoći u očuvanju prirodnih i kulturnih vrijednosti Punte Križa, bez obzira gdje žive.

Ovo društvo treba pomoć pa oni koji su voljni pomagati ovo društvo, svojim radom ili materijalno, mogu biti njegovi pomažući članovi, a svi oni koji nisu porijeklom iz Punta Križe, a imaju posebne zasluge za ostvarenje ciljeva, zadataka i programa Društva mogu biti proglašeni počasnim članovima.

Učlanjenje u društvo nikoga ne obavezuje zato što je porijeklom iz Punta Križe, ali što nas bude više bit ćemo jači. Posla ima za stare i mlade, jer ciljevi ovoga društva pružaju svakome mogućnost aktivnog sudjelovanja u radu Društva.

U pripremi osnivanja Društva sa svojim prijedlozima sudjelovali su: Galjanić Ljubo, Plešić-Kučić Dinka, Kučić Serdo, Kučić Branko, Lekić Darin, Toić Marija (Marući), Balon Maria Roza, Balon Korado, Magazin Darinka, Magazin Željko, Toić Milena, Toić Ivo, Ožvaldela Ivan i Kučić Franko. Svima se njima zahvaljujem na uloženom trudu u predlaganje najboljih rješenja za oblikovanje ovog Društva, i predlaganje njegovog naziva.

Na kraju sve vas prisutne pozivam da se uključite sa svojim prijedlozima u donošenje Statuta i svih akata potrebnih za konstituiranje i djelovanje ovog Društva. Vaša prisutnost potvrđuje moje uvjerenje, da postoji potreba za osnivanjem društva koje će okupiti Puntare i Puntarke u cilju očuvanja kulturnog i prirodnog identiteta Punta Križe, jer svi vi kao i ja, volite i želite dobro Punta Križi.

PUNTARSKI FUOJ – GLASILO ZAVIČAJNOG DRUŠTVA »PUNTARI« PUNTA KRIŽA

Mali Lošinj, Trg Zagazinjine 1

Tel.: 051/231-019 • Fax: 051/231-011

Glavni i odgovorni urednik: Ljubo Galjanić

Uredništvo: Branko Kučić, Franko Kučić, Ivan Lovrić,
Leonardo Marušić

Izdavač: LEO-COMMERCE, D. Cesarića 32, tel: 625-910

Tisak: Tiskara Zelina, Sv. Ivan Zelina

Naklada: 500 primjeraka

Dragi čitatelji, Puntarke i Puntari i svi Vi kin uof fuoj pride vaf ruke!

Pozdruavjan vas bili vaf Punte ol vaf Lošinju, o negdere drugdere vaf Harvuaske, kako i onih svih ki su bilo kedeka vaf tujine. Otvorte uof fuoj i zante malo vremena za kurjožat če vaf njemu piše. Kritikuajte ga, recite če fali, ol napišite vaše misli i pošajte nam ih pa ćemo ih vaf drugon broju foja šampat. Svi oni ki imaju voje neč napisat od Punte ol od Puntari, neka napišu i nuan pošaju, mi ćemo to vaf nekon broju ovakovoga foja klast.

Zis ovin fuojen, nas nekoliko šuociji uteli smo pošnijet od Punte pisat, neč če je bilo, če se je dogodilo, če je moglo bit, če nan more pomoć i če će ustat napišeno i šampuano. Sve če je napišeno ustat će i prit će nekomu vaf ruke, pa će to prešet i drugomu povijeć. To nijeće bit zaboruavijeno.

Dragi čitatelju i Ti znuaš neku štuoriju ku si čul povedat od tvuoga nona ol none, oca ol matere, buarbe ol tete, ol od nekoga Puntara ol Puntarke ku si zapametil. Napiši tu štuoriju i pošaj na naš indiric: Zavičajno društvo »Puntari« Punta Križa a mi ćemo to klast vaf naš fuoj.

Čuda je jeneracijuoni judi živelo vaf ovuon našen puntarskon kraju. Svi su oni zis truduon i poton, najveć vaf mižijerije, udelali kuću i štalu, crijekvu i crijekvicu, gromaču i menik, lokvu i slanac, put i stazu, ograjicu i marguar, guvno i kotac, mul i lesu, i čuda drugih stvuari ki mi još danas užuamo. Sve to ima svoju štuori-

ju ku bi bilo lijepo doznat i zapisat. Ma moramo zapisat i ne zaboravit če su sejali, kako su se žito ol jašmik vejali i mleli, jašmik bruštulali, skrob parićevali, sir delali, smokve sušili, garije sekli i faši veževali, japnenice palili, tarsije jamali, valnu pruali i kudejicu delali, preli i kal-cete pleli, štramac delali, veseleli se, račića tuancali i kantali, bluagdani feštejali i martve žalili i spominjali.

Danaska, kada smo najveć sve to zapustili i način živjenja promenili, imiejmo rišpet za sve ono če su naši stuari imeli i čuvali. Provuajmo se toga spomenut i to zapisat i vaf naš fuoj klast. To će ustat, ako ne za vit ma almeno za prešet i zutra našin povijeć.

Uof naš fuoj jedanput na leto ćemo šampat, i vaf njemu ćete nuać sve ono če je neki napisual, kako i če je Zavičajno društvo vaf tuon letu delalo, če se je vaf Punte vaf tuon letu dogodilo i udelalo.

Na kraju svih vas invitujen da budete šuociji ovoga Zavičajnog društva »Puntari« Punta Križa i duate ruku da Puntu udelamo če lepču i svakomu druagu i nezaboruavjenu.

Svih vas pozdruavjan i želin vam duobro zdruavje i sreću.

Predsjednik Zavičajnog društva
»Puntari« Punta Križa
Franko Kučić

IZ SADRŽAJA:

Zavičajno društvo »PUNTARI« Punta Križa	4
Aktivnosti mjesnog odbora Punta Križa	6
Punta Križa u master-planu grada Malog Lošinja	8
Statut zavičajnog društva »Puntari« Punta Križa	10
Kako se radi ugljen, »karbun«	15
Naša zemja	16
Kamik i šlovek	17
Sječa šume – garija	18
Buhač	21

Zavičajno društvo »PUNTARI« - Punta Križa

Poštovane Puntarke i Puntari!

Kao što vam je poznato, u ožujku ove godine osnovali smo zavičajno društvo »Puntari« koje između ostalih ciljeva ima i za cilj prikupljanje i prezentiranje etnografske građe našeg sela.

Planiramo u prostorijama škole u Punta Križi otvoriti etnografsku zbirku u kojoj bismo prikazali povijesnu ostavštinu naših predaka, te na tu temu organizirali predstavljanja izložbe i slično.

Bez vaše pomoći, odnosno bez sudjelovanja svih nas, etnografsku građu nije moguće prikupiti. Ona se danas nalazi kod svakog od nas, sačuvana u našim stanovima, kućama, a možda i zaboravljena u konobama ili na šufitima.

Cilj nam je u jednoj takvoj zbirci sakupiti i od zaborava spasiti sve ono što su nekada naši stari koristili u svom svakodnevnom mukotrpnom radu na zemlji i na morima, u šumi, kući ili konobi.

Etnografska bi zbirka sačinjavala, naprimjer, sve one predmete koji su se koristili u radu s lozom, groždem i vinom – stare motike, maškinе, šmuriće, bačve, bataluge, tinjce, trature, dumjane, bukalete itd.

Na isti bi se način prikupljali predmeti vezani uz djelatnosti ovčarstva, sječe šume i svih ostalih djelatnosti kojima su se naši stari bavili.

Cilj nam je prikupiti i dokumentarnu građu, kao što su knjige, stare školske bilježnice, svjedodžbe, matrikule, vojne knjižice, razne potvrde, pisma, razglednice, obiteljske fotografije, kao i one školske, iz vojske, s raznih blagdana i fešta.

Željeli bismo da nam svojom dobrom voljom, a isključivo iz ljubavi prema Puntari, ustupite takve alate, predmete, dokumente ili slike jer samo tako možemo formirati zbirku.

Predlažemo da građu svatko od nas može:

1. Pokloniti zavičajnom društvu »Puntari«;
2. Ustupiti na korištenje i zadržati vlasništvo.
3. Prikupljena bi se građa, za sada, dok se zbirka ne formira, odlagala i čuvala u jednoj prostoriji u školi u Puntari, a za svaki darovani ili ustupljeni predmet ili dokument izdala bi se potvrda s imenom i prezimenom osobe koja je predmet ustupila ili poklonila te s kratkim opisom predmeta.

Uvjereni smo da ćemo u svom naumu uspjeti, da ćemo uspješno surađivati jer ovo činimo za dobrobit svih nas, a naročito za naraštaje koji dolaze, te iz dubokog poštovanja prema našim precima koji su ovdje opstali samo zahvaljujući svojim žuljevima i znoju.

Osobe zadužene za prikupljanje građe su:

1. **Franko Kučić** - tel. : 231 – 453 ;
mob. : 098/ 252 – 659
2. **Ljubo Galjanić** - tel. : 231 – 620;
mob. : 098 /968 – 1623

Sa svim vašim idejama, mišljenjima i prijedlozima možete nam se svakodnevno javljati te vam uvijek stojimo na raspolaganju s dodatnim pojašnjenjima.

OSNIVANJE ZAVIČAJNOG DRUŠTVA »PUNTARI« PUNTA KRIŽA

Zamisao o osnivanju Društva koje će okupiti Puntare koji žive izvan mjesta Punta Križe, a koji će se zajedno s mještanima Punta Križe uključiti u poboljšanje uvjeta stanovanja u mjestu, uređenje mjesta i očuvanje prirodnih i kulturnih vrednota tog područja, proizašla je iz potrebe jačanja utjecaja na lokalne i državne čimbenike vlasti, Turističku zajednicu grada Malog Lošinja, javna trgovačka društva i druge čimbenike i institucije, koji svojim planovima i programima te sredstvima mogu stvarati preduvjete za zaustavljanje odumiranja manjih mjesta.

Često posustajanje pri realizaciji pojedinih zahvata u uređenju mjesta, u poboljšanju uvjeta življenja u mjestu, u organiziranju pojedinih aktivnosti, odraz je neorganiziranosti i međusobne nepovezanosti te čekanja da će to netko drugi riješiti. Nažalost, iz godine u godinu sve je manji broj stanovnika Punta Križe, sve više zatvorenih kuća, što stvara sliku odumiranja sela, a time i zapostavljanje mjesta i čitavog područja u razvojnim planovima grada Malog Lošinja, umjesto da se to područje valorizira, odnosno utvrdi strategiju razvoja tog veoma značajnog prirodnog resursa za grad Mali Lošinj i širu zajednicu.

Osim prirodnih uvjeta u razvoju pojedinih područja, veoma je značajno sačuvati od zaborava sve duhovne, etičko-moralne i materijalne vrijednosti tog kraja kao što su govor, nazivi, toponimi, spomenici kulture, pučki i vjerski običaji, predaja, zanati, obrti, alati i proizvodi. U tome značajnu ulogu imaju Puntari, bez obzira gdje žive, jer svatko je nešto sačuvao od svojih predaka, i to postaje vrlo vrijedno ako se zapiše, slika, opiše, pokaže,

izloži, odnosno dade mladim generacijama u obavezu čuvanja i daljnjeg prenošenja. Rezultati se mogu postići ako se takvoj aktivnosti pristupi organizirano, a to se može samo kroz Društvo.

S uvjerenjem da samo organizirani u Društvo možemo krenuti u realizaciju već iznesenog, krajem mjeseca veljače 2004. god. okupili su se u restoranu Marina u Malom Lošinj: Galjanić Ljubo, Kučić Serđo, Plešić-Kučić Dinka, Lekić Darin, Toić Marija, Balon Maria-roza, Balon Korado, Magazin Darinka, Magazin Željko, Kučić Branko, Toić Milena i Kučić Franko. Razgovaralo se o tome kako organizirati Društvo sukladno Zakonu o udrugama, o članstvu društva, ciljevima i zadacima Društva, te pokušalo sačinuti spisak Puntara koji žive u Malom Lošinj i drugim mjestima izvan Punta Križe. Podijeljeni su zadaci i dogovoren sljedeći sastanak za desetak dana.

Na drugom sastanku, pored naprijed spomenutih, pridružili su se još Toić Ivo i Ožvaldela Ivan. Razmotren je nacrt Statuta Društva, predložen naziv Društva – ZAVIČAJNO DRUŠTVO »PUNTARI« Punta Križa, sa sjedištem u Malom Lošinj, Trg Zagazinjine 1, utvrđen je datum i mjesto održavanja osnivačke skupštine Društva, odnosno određeno je da se skupština održi dana 27. ožujka 2004. godine u prostorijama »Rotari-kluba« u Malom Lošinj, te dogovoreno da se o održavanju skupštine Puntari obavijeste telefonski i prenošenjem obavijesti onoga koji je istu već primio.

Osnivačka skupština Zavičajnog društva »Puntari« Punta Križa održana je 27. 03. 2004. god. u prostorijama »Rotari-kluba« Mali Lo-

šin, a na njoj su bili nazočni: Kučić Serđo, Kučić Branko, Magazin Željko, Magazin Darinka, Plešić-Kučić Dinka, Galjanić Vjekoslav, Galjanić Beti, Galjanić Ljubo, Bernabić Mario, Lekić Darin, Lovrić Ivan, Lovrić Anita, Šilovinac Agneza, Šilovinac Aldo, Mavrović Elizabeta, Perković Anđelka, Toić Marija, Janković Branka, Lalić Dumica, Lalić Milan, Patekar Joža, Toić Milena, Ožvaldela Ivan, Perković Jasna, Marušić Menka, Marušić Josip i Kučić Franko.

Na osnivačkoj skupštini usvojena je: Odluka o osnivanju Zavičajnog društva »Puntari« Punta Križa, usvojen je Statut Društva i izabrana radna tijela Društva: za predsjednika društva izabran je Kučić Franko, za tajnika Društva izabran je Kučić Branko, za rizničara Društva izabran je Galjanić Ljubo.

U Upravni odbor u kojemu su po funkciji predsjednik, tajnik i rizničar, izabrani su: Lekić Darin, Toić Marija, Magazin Darinka i Plešić-Kučić Dinka. Donesene su i sljedeće odluke: odluka o pokretanju postupka za upis Društva u Registar udruga, odluka o zastupanju Društva – Društvo će zastupati predsjednik, odluka o visini članarine koja iznosi 50,00 kn godišnje. Odmah nakon osnivačke skupštine pokrenut je postupak upisa Društva u Registar udruga, a 28. travnja 2004. godine primili smo Rješenje Ureda državne uprave Primorsko-goranske županije, Službe za opću upravu Ispostave Mali Lošinj o izvršenom upisu Zavičajnog društva »Puntari« Punta Križa u Registar udruga Republike Hrvatske. Time je Društvo i formalno počelo s radom. Društvo danas ima 50 članova.

Franko KUČIĆ

AKTIVNOSTI MJESNOG ODBORA PUNTA KRIŽA

Mjesni odbor Punta Križa, kao oblik neposrednog sudjelovanja građana u odlučivanju o lokalnim poslovima od neposrednog i svakodnevnog utjecaja na život i rad građana-mještana, pokrenuo je niz aktivnosti značajnih za poboljšanje uvjeta života i rada na području Punta Križe. U posljednje vrijeme pokrenuto je niz akcija, pa je tako: uređena borova šumica na Ulu, obnovljeno i produženo istezalište za barke na Ulu, napravljena i asfaltirana mimoilazišta na cesti Osor – Punta Križa, asfaltiran dio ceste na Ulu i parkiralište ispred rive, podignut kameni zid uz obalu od rive do mula na Paskvare te uređen put, rekonstruiran i produžen mul na Paskvare,

očišćen potok (kanal za oborinske vode) u uvali Jadriješčica te izgrađena dva betonska mostića preko kanala, očišćen prolaz (kanal za oborinske vode) ispod ceste na Prah, asfaltiran dio puta na Pogani kod studjenčića, izveden priključak za vodu za ambulantu.

Jedna od posljednjih akcija je uvođenje autobusne linije Punta Križa – Mali Lošinj, što je gradsko poglavarstvo prihvatilo, te se očekuje da će ista biti i uvedena od 01. 03. ove godine.

Pokrenute su još neke aktivnosti, čija će realizacija biti ove i naredne godine, a to su: premještanje trafostanice s trga (okolo crijekve), proširenje trga (okolo crijekve),

uređenje prizemlja škole (zapadni ulaz za prostor Mjesnog odbora, učionica za okupljanje mještana prilikom raznih sastanaka i zabava), uređenje groblja Sv. Andrije, uređenje (betoniranje i popločenje) puta od rive na Pogani do restorana »Pogana«, uređenje i popravak crkvice Sv. Antona opat i Sv. Ivana, popravak velog mula na Ulu, uređenje okoliša škole za košarkaško igralište.

Mjesni odbor uputio je zahtjev Ministarstvu zaštite okoliša i prostornog uređenja za uvrštavanje u program za 2005. godinu uklanjanje antenskog stupa VIP-net na Varošu, s obzirom da je rješenje za njegovo uklanjanje postalo izvršno.

Aktivnosti Upravnog odbora Zavičajnog društva »Puntari« Punta Križa

Upravni odbor Društva do sada je održao 4 sjednice samostalno i 2 sjednice proširene članovima Društva. Upravni odbor je na svojim sjednicama donio:

1. Program rada Društva za 2004. godinu sa sljedećim zadacima:

- Izrada sve potrebne dokumentacije za rad Društva kao što su: upis Društva u Registar udruga, otvaranje žiro-računa, izrada pečata, ustrojavanje potrebnih evidencija

- Izrada i donošenje financijskog plana za 2004. godinu

- Organiziranje prezentacije i rasprave o master-planu i prostornom planu grada Malog Lošinja u dijelu koji se odnosi na područje Punte Križa

- prijedlog plana šetnica za područje Punte Križa;

- utvrđivanje prijedloga uređenja Trga u Punta Križe (kol crijevke);

- sačiniti popis PUNTARA koji žive izvan mjesta Punta Križe s adresama te svima uputiti dopis kojim se obavještavaju o osnivanju Društva i poziv da se uključe u rad Društva;

- prikupljanje dokumenata, slika, zapisa, novinskih članaka i sl. o ljudima, događajima, djelatnostima i običajima s područja Punta Križe;

- pokrenuti istraživanje i prezentaciju lokaliteta JAMINA SREDI;

- organizirati obilježavanje Dana sv. Andrije zaštitnika Punte Križa te sv. Ivana;

- u suradnji s Mjesnim odborom zatražiti premještanje VIP I CRONET ANTENA;

- u suradnji s Mjesnim odborom tražiti dislociranje TRAFOSTANICE s Trga Punte Križa;

- stupiti u kontakt s Hrvatskim šumama u svezi planova izrade šumskih putova i zaštite šuma;

- pokrenuti rješavanje bespravne gradnje i kampiranja;

- traženje rješenja za uzgoj jelena i lopatara;

2. Osnovao odbore za obavljanje poslova iz programa rada Društva i to:

- Odbor za poticanje gospodarstva te očuvanje ambijenta Punte Križa. Članovi

odbora su: Kučić Serdo, Lekić Darin, i Toić Milena;

- Odbor za prikupljanje materijalne građe o spomenicima kulture s područja Punte Križa. Članovi odbora su: Galjanić Ljubo, Kučić Branko, Lovrić Ivan, Galjanić Vjekoslav i Toić Marija;

- Odbor za uređenje mjesta, šetnica, crkvice i plaža. Članovi odbora su: Magazin Željko, Ožvaldela Ivan, i Brusić Feručo;

- Odbor za organizaciju pučkih zabava i proslava. Članovi odbora su: Janković Branka, Plešić-Kučić Dinka, Magazin Darinka i Šilovinc Aldo.

Svi odbori donijeli su svoj program rada.

3. Utvrđen je oblik i sadržaj članske iskaznice. Iskaznice su štampane i podijeljene članovima Društva.

4. Upućeni su zahtjevi Gradu Malom Lošinj i Turističkoj zajednici Grada Malog Lošinja za financiranje potreba Društva za 2005. godinu.

5. Sukladno zaključcima Upravnog odbora, Gradu Malom Lošinj, službama Grada i državnim tijelima te javnim trgovačkim društvima, upućeni su prijedlozi, zahtjevi i primjedbe, a u svezi:

- bespravno i divljeg kampiranja na području Punta Križe,

- bespravne gradnje,

- skidanja – rušenja VIP-net antene na ulazu u mjesto Punta Križa,

- dislokacija trafostanice s trga u mjestu Punta Križa,

- loše izvedenih radova na proširenju zavoja na cesti Osor – Punta Križa.

6. Na proširenim sjednicama Upravnog odbora prezentiran je master-plan grada Malog Lošinja s osvrtom na područje Punta Križa. Provedena je rasprava i iznesene su primjedbe koje su upućene Gradu i Turističkoj zajednici Malog Lošinja.

7. Sačinjen je popis s adresama Puntara koji žive izvan mjesta Punte Križa i on se nadopunjuje.

8. Utvrđen je prijedlog štampanja lista Zavičajnog društva »Puntari« Punta Križa pod nazivom PUNTARSKI FUOI.

List bi izlazio jedanput godišnje, a u njemu bi se štampali članci koji obrađuju govor, nazive, toponime, spomenike kulture, običaje, predaje, zanate, alate, proizvode te novosti iz mjesta Punta Križa, aktivnosti Društva i Mjesnog odbora Punta Križa.

9. Sačinjen je prijedlog uređenja šetnica na području Punta Križa.

10. Pokreće se akcija prikupljanja etnografske građe s područja Punta Križa te postavljanje poster-izložbe za područje Punta Križa.

11. Organizirana je proslava za Dan sv. Ivana u mjestu Punta Križa i Pogani, a proslavu Dana sv. Andrije organizirao je Mjesni odbor Punta Križa.

PUNTA KRIŽA U MASTER PLANU GRADA MALOG LOŠINJA

Master-plan je temeljni dokument kojim se određuje strateški pravac razvoja turizma na području grada Malog Lošinja za razdoblje od 2002. do 2010. godine.

Master-plan uključuje sve čimbenike koji svojom djelatnošću i programskim usmjerenjem sudjeluju, i svoje financijske efekte ostvaruju izravno ili neizravno kroz turističku i ugostiteljsku djelatnost. Svi oni planiraju i provode one zadatke koji će u završnici turistički projekt učiniti konkurentnim na turističkom tržištu, i privlačnim potencijalnom gostu – posjetitelju tijekom cijele godine.

Smjernice razvoja turizma temelje se na postojećim važnim prirodnim resursima, te resursima iz područja kulture, infrastrukture i sadašnjih uslužnih djelatnosti, s jedne strane te s druge strane vizije održive strukture razvoja turističke potražnje i

financijske dobiti, uz istovremeno unapređenje kvalitete doživljaja posjetitelja i kvalitete života domaćeg stanovništva.

Na master-plan, kao temeljni dokument razvoja turizma, nadovezivat će se prostorno-planska dokumentacija tj. prostorni plan grada Malog Lošinja, urbanistički planovi, detaljni planovi i drugi kojima se definiraju zahvati u prostoru na dobrobit stanovništva ovog područja.

Imajući u vidu važnost ovog dokumenta, Upravni odbor Zavičajnog društva »Puntari« u svom je programu za 2004. godinu zacrtao razmatranje master-plana u dijelu koji obrađuje područje Punta Križa. Tijekom lipnja mjeseca 2004. godine održana su dva proširena sastanka Upravnog odbora na kojima je razmotren Master plan i na osnovu istog su gradskom vijeću grada Malog Lošinja i Turističkoj

zajednici grada Malog Lošinja upućeni prijedlozi i primjedbe koje bi trebalo imati u vidu prilikom njegova usvajanja.

U master-planu za područje Punta Križe, navedeno je:

- kod procjene atrakcija: Punta Križa i planina Osorščica kao zaštićeno planinsko područje;

- kod izrade dokumenata: Plan za unapređenje područja Punta Križa;

- kod investicija: kamp Baldarin dovesti do kategorije s 4 zvijezdice, tj. do najviše razine po standardima ADEC-a. Kapacitet kampa će biti 1488 postelja/soba, a investicija u iznosu 2.590,00 EUR;

Eko-naselje Punta Križa, lokacija je u blizini kampa Baldarin, s 4 zvijezdice po mediteranskom standardu, kapaciteta 200 postelja, a investicija iznosi 3.500,00 EUR;

Golf-igralište, lokacija je nasuprot uvali

Kaldonta, a investicija iznosi 3.000,00 EUR;

Privezište sezonskog karaktera – lokacija je uvala Kolorat, planirani kapacitet 150 vezova, a investicija iznosi 3.000,00 EUR;

Podizanje razine i održavanje sezonskih privezišta/sidrišta obuhvaća uvalu Jadreščica.

Prijedlozi i primjedbe koje je Upravni odbor Zavičajnog društva »Puntari« Punta Križa uputio Gradskom vijeću grada Malog Lošinja i Turističkoj zajednici grada Malog Lošinja su sljedeće:

- kod procjene atrakcija treba brisati da je Punta Križa zaštićeno planinsko područje, jer područje Punte Križa nije planinsko, a pod zaštitu treba podvesti samo neke dijelove i objekte na području Punte Križa sukladno Zakonu o zaštiti prirode, a ne cjelokupno područje Punte Križa;

- kod procjene atrakcija, gdje se navodi »spilja Vela jama« (Osorščica) treba navesti »Jamina Sredi« na području Punta Križe. Isto tako kod procjene atrakcija treba brisati: »oštrodlaki lešinar«, »mufloni« i »srndać razgranatih rogova«, a treba navesti »bijeloglavi sup« i »jelen lopatar«. Naime ne postoji oštrodlaki lešinar kao ni srndać razgranatih rogova, a mufloni su nekada postojali, no danas postoji samo jelen lopatar;

- u karti predviđenih investicija potrebno je ucrtati »staze za hodanje – šetnice« od Osora do mjesta Punta Križe, te od Punte Križa do Garmožja. Ovo iz razloga što je vrlo atraktivan i turistički zanimljiv nekadašnji »Srednji put« Osor – Punta Križa u dužini od 12 km, a prolazi područjima uvale Sonte, arheološkog nalazišta Jamina Sredi, lokaliteta crkvice Sv. Mihovila, stanova Drakavac, Ograde i Smrečije, te »Zguornji put« Punta Križa – Osor koji prolazi stanovima Parhavac, Murtovník, Matalda, Garmožaj i Marinska;

- kod investicija treba naglasiti cestu Osor – Punta Križa, jer je to najgora cesta koja vodi do jednog mjesta na području grada Malog Lošinja, i turističkog lokaliteta – autokampa Baldarin. Bez rješenja te prometnice iluzorna su ulaganja u turizam na području Punta Križe. Pod »sustavom za opskrbu vodom« tražimo da se unese i naznači investicija »vodovod Punta Križa – Bokinić« jer površinski cjevovod kojim se to područje opskrbljuje vodom ne znači rješenje vodoopskrbe za taj dio Punta Križe, i na njemu se ne može graditi »eko naselje« i dobiti kategoriju s 4 zvjezdice u

kampu Baldarin. Isto tako, kod »kanalizacijskog sustava« treba naznačiti »dovršenje kanalizacije autokampa Baldarin« jer postojeća kanalizacija nije dovršena i opasan je zagađivač tog područja. Kod »sustava opskrbe energijom« potrebno je navesti »rekonstrukcija dalekovoda Osor – Punta Križa« iz razloga kvarova zbog vremenskih nepogoda te nedovoljnog kapaciteta za buduća nova ulaganja u turističke i ostale objekte na području Punte Križa. Osim investicija u infrastrukturne objekte, predložena su sljedeća investicijska ulaganja:

- izgradnja »ekokampa 1« na lokaciji uvale Ul kategorije s 3 zvjezdice;

- izgradnja »novi bungalov/apartmani Ul«, apartmani za odmor kategorije s 3 zvjezdice, lokacija u uvali Ul u blizini ekokampa;

- pored privezišta sezonskog karaktera u uvali Kolorat, planirati privezišta u uvali Ul i Jadreščica;

- planirana izgradnja golf igrališta na lokaciji nasuprot uvali Kaldonta, potrebno je navesti i alternativnu lokaciju Dolčine, a s obzirom na konfiguraciju terena i blizine autokampa Baldarin, te Ekonaselja u blizini autokampa i predloženih investicija u uvali Ul;

- pod ekološki i ruralni turizam kao »Ekonaselja Tržić, Halmac, Srem-Plat, i Verin« treba dodati »Lusare, Parhavac, Murtovník, Garmožaj, Loze, Drakovic, Smrečije, Peski, Banat, Muali Mikložuan i Veli Mikložuan«.

Pored naprijed navedenog smatramo da

je potrebno dozvoliti gradnju obiteljskih kuća za stanovanje u samom mjestu Punta Križa te u naseljima Pogana i Draga u okvirima građevinskog područja, i to takvih objekata koji svojim obujmom nisu ništa veći od postojećih kuća u tim naseljima. Takva gradnja sigurno ne bi dovela do apartmanizacije i stvaranja vikend-naselja. U master-planu treba naznačiti i sanaciju divljeg kampiranja na privatnim parcelama kao ekološki nedozvoljnog na ovako prirodno sačuvanom području kao, što je to Punta Križa.

U master-planu ništa nije rečeno o lovnom turizmu koji je na ovom području prisutan, a nedovoljno valoriziran, i značajan za vansezonsko razdoblje. Lov pernate divljači, a naročito lov šljuka, veoma je atraktivan i treba ga unaprijediti ne količinom ulova, već pružanjem popratnih usluga u organizaciji lova i boravka lovaca. Lov jelena lopatara treba svesti u ograđeni prostor – uzgajalište, u kojem se jelen lopatar može uzgajati, te izbjeći štete koje su prisutne zbog njegova uzgoja na otvorenom.

Uvalu Kaldonta potrebno je privesti turističkoj namjeni, jer ona svojom ljepotom i sigurnim vezom predstavlja atrakciju za nautičare. Stoga iz uvale treba u što kraćem roku dislocirati robogojilište na otvoreno more, kao što se to čini na drugim područjima.

Smatramo da će izneseni prijedlozi biti uvršteni u master-plan i time učiniti područje Punte Križa privlačnijim posjetiteljima – turistima.

Na temelju članka 11.,stavka 2. Zakona o udrugama («Narodne novine» 8/2001) Osnivačka skupština Zavičajnog društva »PUNTARI« Punta Križa održana u Malom Lošinj u 27.03.2004. godine donosi

S T A T U T

ZAVIČAJNOG DRUŠTVA »PUNTARI« PUNTA KRIŽA

OPĆE ODREDBE

Članak 1.

Ovim statutom utvrđuje se: naziv i sjedište društva, zastupanje, ciljevi i djelatnosti kojima se ostvaruju ciljevi, članstvo, njihova prava, obveze i stegovna odgovornost, tijela društva, njihov sastav, izbor i opoziv, način odlučivanja i trajanje mandata, imovina i način stjecanja imovine, korištenje ostvarene dobiti, materijalno financijsko i blagajničko poslovanje i prestanak postojanja društva

Članak 2.

Puni naziv društva je: ZAVIČAJNO DRUŠTVO »PUNTARI« PUNTA KRIŽA (u daljnjem tekstu: DRUŠTVO), a sjedište mu je u Malom Lošinj, Trg Zagazinjine br. 1.

Društvo ima pečat okruglog oblika promjera 30 mm na kojemu je obodno ispisano: ZAVIČAJNO DRUŠTVO, a u sredini »PUNTARI« PUNTA KRIŽA.

Članak 3.

Društvo zastupa njegov predsjednik, a u odsutnosti predsjednika tajnik.

Članak 4.

Društvo može surađivati, učlanjivati se i udruživati sa sličnim asocijacijama i udrugama u zemlji.

Članak 5.

Rad Društva je javan. To se postiže javnim sjednicama njegovih tijela, informiranjem putem tiska, radija i elektronskih medija.

Javnost rada u odnosima prema članovima Društva ostva-

ruje se njihovim pravodobnim, prikladnim i istinitim obavješ-tavanjem.

CILJEVI I DJELATNOSTI DRUŠTVA

Članak 6.

Ciljevi Društva su:

- očuvanje ambijenta prirodnog i baštinjenog od minulih naraštaja;

- očuvanje, njegovanje, prezentiranje, promicanje i prenošenje duhovnih, etičko-moralnih i materijalnih vrijednosti s područja Punta Križa kao što su: govor, nazivi, top-nimi, spomenici kulture, pučki vjerski, svjetovni običaji, predaja, zanati, obrti, alati i proizvodi;

- očuvanje autohtonog kulturno-povijesnog i prirodnog identiteta Punta Križe:

- poticanje kvalitete i što raznovrsnije turističke ponude koja se uklapa u ambijent i ne narušava kulturno-povijesni i prirodni identitet Punta Križe;

- podržavanje i pomaganje svih inicijativa koje idu u smjeru iznesenih ciljeva.

Članak 7.

Djelatnosti Društva su: istraživanje, prikupljanje i prezen-tiranje etnografske građe, objavljivanje pisanih materijala i knjiga, organiziranje predavanja, seminara i tečajeva, radnih akcija i pučkih zabava, uključivanje u rasprave o elaboratima, studijama, planovima i drugim dokumentima koji obrađuju područje Punte Križa te druge djelatnosti i aktivnosti kojima se ostvaruju ciljevi Društva.

Članak 8.

U pripremi i ostvarivanju svojih ciljeva Društvo surađuje sa srodnim udrugama, s tijelima lokalne uprave i samouprave Grada Malog Lošinja, s mjesnim odborom Punta Križa, s turističkim zajednicama i društvima, s nositeljima gospodarskih djelatnosti i državnim stručnim tijelima.

Za ostvarivanje određenih programa Društvo može angažirati znanstvene, stručne, kulturne i druge odgovara-juće institucije i pojedince.

ČLANSTVO

Članak 9.

Članstvo u Društvu može steći svaka poslovno sposobna fizička osoba koja ima porijeklo iz Punta Križe bez obzira na

mjesto prebivališta i koja prihvaća odredbe ovog Statuta i svih akata donesenih na osnovu Statuta.

Članstvo u Društvu može steći i bračni drug osobe koja ima porijeklo iz Punta Križe.

Zainteresirana osoba podnosi pismeni zahtjev i ispunjava pristupnicu. O zahtjevu odlučuje upravni odbor Društva.

Društvo ima popis svojih članova koji vodi tajnik.

Dokaz o porijeklu je pismena izjava iz koje je vidljivo da svoje porijeklo ima iz Punta Križe. Ova izjava daje se na uvid upravnom odboru.

Visinu članarine za svaku narednu godinu unaprijed određuje Upravni odbor.

Članak 10.

Članovi Društva mogu biti: redoviti, pomažući i počasni.

Redoviti član Društva može biti svaka osoba iz članka 9. ovog Statuta i plaća članarinu.

Pomažući član može biti svaka fizička i pravna osoba koja materijalnim sredstvima i aktivnošću sudjeluje u ostvarivanju ciljeva i zadataka Društva ili se na drugi način uključuje u ostvarivanje pojedinog programa rada, odnosno akcije. Pomažući član ne plaća članarinu.

Počasno članstvo može steći fizička i pravna osoba koja ima posebne zasluge za ostvarivanje ciljeva, zadataka i programa Društva. Počasni član ne plaća članarinu.

Članak 11.

Priznanja Društva može dobiti redoviti, pomažući i počasni član Društva. Priznanje ima tri stupnja: zahvalnicu, pohvalnicu i povelju.

Odluku o dodjeli i vrsti priznanja donosi Upravni odbor.

Članak 12.

Član Društva ima pravo i dužnost aktivno sudjelovati u radu Društva, da bira i da bude biran u organe tijela Društva, da daje prijedloge, mišljenja i primjedbe na rad Društva i njegovih organa i tijela, da bude obaviješten o radu Društva i njegovom materijalno-financijskom poslovanju, da se pridržava odredaba ovog Statuta i drugih akata Društva, da čuva i podiže ugled Društva.

Članak 13.

Članstvo u Društvu prestaje:

- prestankom djelovanja Društva,
- smrću člana odnosno prestankom rada pravne osobe,

- pisanom izjavom o istupanju iz članstva,
- neplaćanjem članarine,
- isključenjem - u slučaju da se član ne pridržava statutarne odredbi, zloupotrebljava ovlasti i položaj, ugrozi interese i/ili prouzroči ozbiljnu štetu Društvu; ako djeluje suprotno Ustavom Republike Hrvatske utvrđenih ljudskih sloboda i prava, ako je pravomoćno osuđen na zatvorsku kaznu, ako je neprihvatljiva društvenog ponašanja.

Članak 14.

O isključenju iz Društva odlučuje Upravni odbor nakon provedenog stegovnog postupka, a odluka o isključenju u pisanom obliku prosljeđuje se dotičnom članu.

Na odluku Upravnog odbora član se može žaliti Skupštini Društva u roku od 15 dana po primitku odluke. Odluka Skupštine je konačna.

Članak 15.

Stegovni postupak za utvrđivanje odgovornosti pokreće Upravni odbor, a zahtjev za pokretanje stegovnog postupka može podnijeti svaki član ili tijelo Društva, nadležno državno tijelo ili organ.

Stegovni postupak vodi Disciplinska komisija imenovana za svaki slučaj zasebno.

Disciplinska komisija sastoji se od predsjednika i dva člana, koji odluku donose većinom glasova. Disciplinsku komisiju imenuje predsjednik Upravnog odbora iz redova članstva Društva. Član komisije ne može biti predlagatelj ni optuženi član.

Po okončanju postupka Disciplinska komisija podnosi izvješće s pribavljenim dokazima i prijedlogom mjera Upravnom odboru.

Članak 16.

Ovisno o težini prijestupa ili nanesene štete, Upravni odbor može donijeti sljedeće stegovne mjere:

- nalog da član nadoknadi materijalnu štetu pričinjenu Društvu (mjera je konačna),
 - opomenu (mjera je konačna),
 - opomenu pred isključenje (mjera je konačna),
 - opoziv člana s dužnosti u Društvu, odnosno pokretanje postupka za opoziv u slučaju kad je postavljen na dužnost u nadležnosti Skupštine,
 - isključenje iz članstva, na koju odluku član ima pravo žalbe Skupštini Društva.
- Izrečena mjera uručuje se članu u pisanom obliku.

TIJELA DRUŠTVA**Članak 17.**

Tijela Društva su:

1. Skupština
2. Upravni odbor
3. Predsjednik
4. Tajnik

Članak 18.

Za rad tijela Društva pod 1. i 2. iz članka 17. ovog Statuta potrebna je nazočnost natpolovične većine članova tih tijela. Prava valjane se odluke donose natpolovičnom većinom glasova prisutnih.

Iznimno od odredbe stavka 1. ovog članka, Statut i njegove izmjene i dopune donose se natpolovičnom većinom glasova svih redovitih članova Društva.

Glasovanje i izbori obavljaju se u načelu javno, dizanjem ruku, osim ako se natpolovična većina nazočnih izjasni za tajno glasovanje. U tom se slučaju na sjednici Skupštine izabere tročlana komisija iz redova nazočnih članova, koja organizira tajno glasovanje (kutija, listić, prebrojavanje, izvješće) i brine o njegovoj regularnosti. Komisija podnosi izvješće predsjedniku skupštine, koji objavljuje rezultate obavljenog tajnog glasovanja i daje ih Skupštini na usvajanje.

Tijela društva po potrebi donose poslovnik o svom radu. Ako su pojedine odredbe poslovnika u suprotnosti sa Statutom, primjenjuju se statutarne odredbe.

Članak 19.

Mandat članova u svim tijelima Društva traje četiri godine, osim u povremenim i privremenim tijelima koja prestaju s radom po obavljenoj zadaći.

Mandat prestaje istekom vremena, opozivom ili usvajanjem ostavke na funkciju.

Mandat može prestati i prije isteka vremena ukoliko član zanemaruje svoje dužnosti ili ih ne obavlja u skladu s ovim Statutom, aktima i odlukama tijela Društva ili drugim pozitivnim propisima.

Svaki član tijela Društva može zatražiti od tijela koje ga je izabralo razrješenje od funkcije i prije isteka mandata, s tim da je dužan svoju dužnost obavljati do donošenja odluke o razrješenju.

Odgovarajuće tijelo je dužno donijeti odluku o zahtjevu za razrješenje na svojoj prvoj sjednici.

Članak 20.

Postupak za opoziv predsjednika Društva, odnosno člana Upravnog odbora pokreće Skupština koja je izabrala člana o čijem se opozivu odlučuje.

Prijedlog za opoziv predsjednika Društva može podnijeti Upravni odbor, ili 1/3 članova Skupštine Društva.

Nakon razmatranja prijedloga za opoziv, Skupština odlučuje hoće li se pristupiti glasovanju o opozivu.

Predsjednik Društva, odnosno član Upravnog odbora opozvan je ako je za opoziv glasovala većina nazočnih članova.

Novoizabranom predsjedniku, odnosno članu Upravnog odbora mandat traje do isteka mandata predsjednika odnosno ostalih članova Upravnog odbora.

Ako se razrješava cijeli Upravni odbor, Skupština bira novi s punim mandatom.

SKUPŠTINA**Članak 21.**

Skupština je najviše tijelo Društva i sačinjavaju je redoviti članovi Društva.

Članak 22.

Skupština radi u sjednicama, koje mogu biti izborne, redovite (izvještajne) i izvanredne.

Izborna sjednica održava se svake četvrte godine, redovna sjednica održava se jednom godišnje, a izvanredna po potrebi.

Izbornu i redovnu sjednicu saziva predsjednik Društva. Izvanrednu sjednicu saziva predsjednik Društva na zahtjev Upravnog odbora.

Poziv članovima uručuje se osobno, priopćuje oglasom ili drugim sredstvima javnog informiranja.

Članak 23.

Sjednica Skupštine može se održati ako joj prisustvuje više od polovine redovitih članova.

Sjednici mogu prisustvovati i sudjelovati u raspravi uzvanici, pomažući i počasni članovi, ali bez prava odlučivanja.

Članak 24.

Skupština Društva obavlja sljedeće poslove:

- donosi Statut, njegove izmjene i dopune, te daje njegovo tumačenje,

- donosi druge opće akte za djelovanje Društva,
- bira i razrješava članove Upravnog odbora,
- bira i razrješava predsjednika, tajnika i rizničara Društva,
- razmatra i usvaja izvješće o radu Upravnog odbora,
- razmatra izvještaj o financijskom i materijalnom poslovanju,
- razmatra izvješća o radu predstavnika Društva,
- odlučuje o udruživanju s drugim asocijacijama, učlanjivanju u druge organizacije ili istupanju iz njih,
- rješava žalbe članova Društva u drugom stupnju,
- odlučuje o prestanku rada Društva,
- odlučuje i o drugim pitanjima od značaja za rad Društva utvrđenim ovim Statutom, ostalim aktima i pozitivnim propisima, a nisu stavljena u nadležnost drugim njezinim tijelima.

UPRAVNI ODBOR

Članak 25.

Upravni odbor je tijelo Skupštine koje između zasjedanja Skupštine upravlja Društvom.

Upravni odbor ima sedam članova: predsjednika, tajnika i rizničara Društva, po položaju, te još četiri člana.

Mandat članova Upravnog odbora traje četiri godine i mogu biti ponovo birani.

Upravni odbor i svaki njegov član za svoj rad odgovara Skupštini.

Članak 26.

Upravni odbor:

- osigurava izvršenje odluka Skupštine,
- utvrđuje prijedlog Statuta i njegovih izmjena i dopuna,
- donosi financijski plan i završni račun,
- odlučuje o izboru banke kod koje Društvo ima žiro račun,
- donosi godišnji program rada Društva,
- utvrđuje prijedlog dnevnog reda, mjesto i datum održavanja Skupštine,
- podnosi Skupštini izvještaj o radu,
- odlučuje o visini članarine,
- odlučuje o prijemu i isključenju iz članstva,
- odlučuje o promjeni adrese sjedišta Društva,
- brine o informiranju članstva i javnosti,
- odlučuje o korištenju imovine Društva,
- osigurava zakonito izvršavanje financijskog plana Društva,
- određuje osobe koje imaju pravo potpisa za poslovanje putem žiro-računa,
- osniva komisije, odbore i druga radna tijela za potrebe

ostvarivanja programa, ciljeva i zadataka Društva,

- donosi odluke o zaključivanju ugovora i drugih obveza,
- donosi odluke o dodjeli i vrsti priznanja Društva,
- donosi prijedloge za dodjelu javnih priznanja i nagrada,
- donosi odluke o obavljanju djelatnosti kojom se stječu prihodi, sukladno zakonu,
- imenuje i razrješava članove stalnih tijela Upravnog odbora te predstavnike u tijelima lokalne uprave i samouprave i u drugim tijelima i organizacijama.

Članak 27.

Upravni odbor može osnovati odbore i druga privremena radna tijela Društva.

Upravni odbor imenuje predsjednika i članove radnih tijela iz reda članova Društva.

Odbori i druga povremena tijela obavljaju poslove i zadaće za koje su osnovani poštujući zadane rokove i o tome podnose izvješća Upravnom odboru.

PREDSJEDNIK I TAJNIK

Članak 28.

Predsjednika i tajnika Društva bira Skupština iz sastava redovitih članova na četiri godine, i mogu biti ponovno birani.

Članak 29.

Predsjednik Društva:

- predstavlja i zastupa Društvo,
- priprema sjednice Skupštine i Upravnog odbora u suradnji s tajnikom i predsjednicima odbora,
- potpisuje Statut, odluke, opće i druge akte koje donosi Skupština i Upravni odbor,
- predsjedava sjednicama Skupštine i Upravnog odbora te obavlja i druge poslove koji nisu u isključivoj nadležnosti Skupštine ili Upravnog odbora.

Članak 30.

Tajnik Društva:

- predstavlja i zastupa Društvo u odsutnosti ili spriječenosti predsjednika Društva,
- priprema nacрте prijedloga općih akata koje donosi Skupština i Upravni odbor,
- pomaže predsjedniku u pripremi sjednica Skupštine i Upravnog odbora,
- uredno vodi evidenciju članova Društva,

- vodi zapisnik na sjednicama Skupštine i Upravnog odbora, koji se ovjerava na narednoj sjednici,
- sastavlja dopise, brine se o njihovu dostavljanju, upućuje pozive članovima za sjednice Skupštine, tijela i odbora Društva, uredno vodi dokumentaciju Društva te vodi i čuva njihovu pismohranu,
- odgovoran je za zakonitost rada Društva,
- obavlja stručne i druge poslove za potrebe Upravnog odbora.

IMOVINA, SREDSTVA, POSLOVANJE

Članak 31.

Imovinu Društva čine nepokretne i pokretne stvari, imovinska prava i novčana sredstva.

Imovina Društva služi i koristi se za postizanje i ostvarivanje ciljeva i zadataka Društva.

Imovinom Društva upravljaju tijela Društva.

O imovini se uredno vodi evidencija.

Članak 32.

Sredstva koja Društvo koristi za postizanje i realizaciju svojih ciljeva i zadataka, ostvaruju se od:

- članarina,
- dotacija, donacija, sponzorstva, priloga,
- prihoda ostvarenih obavljanjem djelatnosti, sukladno zakonskim propisima,
- prihoda od imovine,
- drugih prihoda, sukladno zakonu i drugim pozitivnim propisima.

Članak 33.

Dobit koju Društvo ostvaruje obavljanjem svoje djelatnosti koristi se za postizanje ciljeva Društva.

Članak 34.

Društvo je dužno voditi poslovanje prema važećim propisima o materijalno-financijskom poslovanju neprofitnih organizacija.

Financijsko poslovanje Društvo vodi preko svog žiro-računa i blagajničkog poslovanja.

Svi prihodi i rashodi određuju se financijskim planom, koji se donosi unaprijed, za jednu kalendarsku godinu, s time da se tijekom godine može izvršiti rebalans plana prihoda i

rashoda ukoliko se za to ukaže potreba. Rebalans utvrđuje Upravni odbor.

Po završetku poslovne godine sastavlja se i donosi završni račun.

Materijalno-financijsko poslovanje organizira se na način da se osobito vodi briga o ekonomičnosti, štednji i smanjenju troškova.

Rizničar vodi blagajničko poslovanje prema važećim propisima i putem odgovarajućih knjiga i evidencija.

Rizničar obavlja financijske poslove putem žiro-računa, sastavlja blagajnička izvješća i završni račun.

Rizničar je dužan upozoriti tijela Društva, predsjednika i tajnika, na protupropisne odluke i radnje u vezi s materijalno-financijskim poslovanjem te ih ne smije provesti.

Vođenje materijalnog i financijskog poslovanja Društva može povjeriti stručnoj osobi ili odgovarajućoj tvrtki, o čemu odlučuje Upravni odbor.

PRESTANAK POSTOJANJA DRUŠTVA

Članak 35.

O prestanku rada i postojanje Društva odluku može donijeti samo na posebno u tu svrhu sazvanoj sjednici Skupštine, i to natpolovičnom većinom glasova svih redovitih članova Društva.

Na istoj sjednici imenuju se likvidacijska tijela koja će provesti likvidacijski postupak.

U slučaju prestanka postojanja Društva, sredstva u vlasništvu Društva postaju vlasništvo Punta Križe.

PRELAZNE I ZAVRŠNE ODREDBE

Članak 36.

Sva unutarnja pitanja Društva, kao i druga pitanja koja nisu uređena Statutom, a zahtijevaju podrobnu razradu, bit će uređena općim aktima koje donosi Upravni odbor.

Statut je opći akt Društva i svi drugi opći akti moraju biti u skladu s odredbama Statuta. U protivnom primjenjuju se statutarne odredbe.

Članak 37.

Ovaj Statut stupa na snagu danom donošenja, a primjenjuje se danom upisa u registar pri nadležnom tijelu.

Predsjednik Društva

KAKO SE RADI UGLJEN, »KARBUN«

Ugljen – »karbun po našu« radi se na više načina, a ja ću u ovom tekstu opisati način njegove izrade koji sam naučio davne 1941. godine od gospodina Lipulis Giuseppea rođenog u Italiji – Callabria, provincija di Cosenza. Doselio se u Nerezine prije II. svjetskog rata i tamo osnovao obitelj.

Radili smo zajedno do 1945. godine. Najbolji ugljen dobiva se od crnike, našeg najkvalitetnijeg drva, a dobra su i ostala kao komorika, vriješ, hrast *dubac* te planika.

Na početku rada najprije se drva dopremaju na odabrano mjesto gdje teren mora biti ravan i po mogućnosti sa što manje sitnog kamenja, *peščure*, jer se karbonaru pokriva sa zemljom.

Nakon odabira terena slijedi slaganje drva tako da se počne slagati od sredine. Osrednja drva slažu se vodoravno u kvadrat, jedno na drugo promjera 60x60 cm i tako do visine dužine drva.

Potom slijedi slaganje drva srednje debljine, *žvarduli*, okomito oko nastalog kvadrata i na taj način stvaramo zaobljenu površinu. Kada je slaganjem stvorena veća površina u promjeru od 2 metra od centra, počinju se ponovno drva slagati vodoravno tako da deblji dio drva ide naprijed do kvadrata rupe i drva se slažu naokolo pa u visini dobivamo okrugli otvor.

Budući da deblja drva idu naprijed slaganjem dobivamo piramidalni oblik karbonare. Nadalje i slaganje ide tim redom, okomita baza i vodoravno iznad baze. Prva moraju biti dobro posložena, »zaštivvana«, zato da među drvima ostanu što manje šupljine. Pri kraju slaganja idu najtanja drva, što je kao glazura, jer se između drva i zemlje kojom se pokriva, stavlja lišće koje se skupi u šumi a ono predstavlja zaštitu da zemlja ne ulazi između drva. Po završetku slaganja slijedi prekrivanje zemljom koju smo iskopali oko karbonare.

Prije početka pokrivanja, sve uokolo naslonjene na drva stavljamo snopiće, *brijenčice*, od raznog granja, *pruašća*, i tako dobivamo široku bazu za pokrivanje zemljom pod kosim kutom da izbjegnemo urušavanje zemlje. Zemlja mora biti dobro usitnjena, zbog manjeg propusta zraka, a debljina pokrivača koji čini zemlja mora biti 4-5 cm. Visina karbonare može biti i preko 4 m, a količina ugrađenih drva i više od 25 tona. Da bi se moglo prići vrhu, naprave se improvizirane stepenice, »skaline«.

Paljenje se vrši tako što se odozgo kroz otvor koji ide od vrha do dna, ubacuje žar koji smo ranije pripremili, a na dno rupe prije toga ubacili suho i sitno granje. Kada se na dnu karbonare razbukta vatra, ubacuje se još malo drva i zatvori otvor koji povremeno otvaramo radi dovoda zraka. Kada se vatra još jednom razbukta i dovoljno zagrije unutrašnjost karbonare, rupa se napuni drvima i zatvori otvor. Sada počinje proces izgaranja – tinjanja.

Nakon nekoliko sati, da bi se pospješio proces, sa strane pri dnu, na visini snopića, napravi se sve naokolo nekoliko rupica, tako da u unutrašnjost pri dnu prodire zrak, polagano struji i dovodi kisik potreban za tinjanje. Ako je vjetar jači, pospješuje izgaranje te kroz zemlju prodire previše zraka pa postoji opasnost da se stvori veća rupa te izbije vatra. Stoga treba dežurati i u takvim slučajevima nastalu rupu zatrpati debljim drvima i pokriti zemljom.

Na početku, kada je proces izgaranja najjači, iz karbonare izbija jak dim pomiješan s velikom količinom pare koju drvo ispušta pri izgaranju. Nakon 3-4 dana prigušena vatra dospjeva do kraja, odnosno do postavljenih snopića koji tada izgore što je znak da je proces završen.

Slijedi rashlađivanje i priprema za vadenje ugljena. Lopatom se skida sloj

zemlje pri dnu, grabljama se odstranjuje nagorjelo granje, pročišćuje se i usitnjava zemlja te ponovno vraća u karbonaru.

Vadenje se vrši tako što se lopatom odstranjuje zemlja pri dnu širine 1-1,5 m te se specijalom kukom, nabijenom na kolac izvlači ugljen, a grabljama ga odstranjujemo i raspoređujemo na čistu površinu te prskamo vodom da se ne zapali. Zatim zemlju ponovno vraćamo (pokrivamo) i tako se redom ide uokolo 3 do 4 kruga, a vadenje traje i do dva dana. Kod vadenja ugljena voda uvijek mora biti pri ruci jer je živa vatra uvijek prisutna. Ako se pojavi vatra na već izvađenom ugljenu ona se gasi prskanjem vode. Da bi se zadržala visoka kvaliteta ugljena, pretežno se gasi zemljom, a vodu se izbjegava što je više moguće jer se pri većoj količini vode ugljen, još uvijek topao, rasprskava i mrvi. Od dobro suhih drva, »štajonuanih«, koja su već prirodno izgubila od 17-26% vlage, dobiva se 25% ugljena. Najkvalitetniji ugljen dobiva se od zelenih drva. Ugljen se pakira u guste vreće da ne bi iz njih izlazila ugljena prašina i prljala okoliš. Ako se ugljen pakira u papirnate vreće, znači da je ugljen kvalitetan i suh, da u njemu nema vode jer bi se inače papirnate vreće navlažene vodom raspale.

Ivan Lovrić

N A Š A Z E M J A

Škuoj je naš deboto bez zemje, samo kamik i kamik. Ono malo će je je, udelala nan je natura i šlovek kako?

Bez fuge, spacijencu i pomalo. Fermuajmo se parvo na ono malo zemje ku nam je dragi Buoh dual, vaf dolčiću, dolcu. Ako malo boje pogijedamo požicijuon na kuon je dolac ošervat ćemo da je to jena veća ol manja škuja, a terijen se svuda okolo zdviže grije na sve buande na gore. Zemja se vaf dolcu i dan danas pokupja, najviše kada dažji. Uon i danas raste, krešuje, i tako je od vremena još prije nego je Buoh po Zemje hodil. Kada dažji, a najviše kada je juaki daž, na levica, voda pošne na dole teč i malo po malo spere one marvice zemje kua se zakrila mej kamici i grote i pomalo ma siguro i vavek bez feramat, nosi zemju na dole, na bašje put dolca.

Kada su naši stuari prišli na škuoj ta zemja ih je parva prehranila i spasila od gluadi pa su oni barzo kapili da je dolac sreća i miruakul, mana Buožja. Ošervali su da se vaf dolcu more i česagot udelat da bi bil još boji, korisneji.

Okolo zemje ku su našli počeli su gradit gromače da bluago ne pride vnutar i pojje ono će su posadili.

Ošervali su da se kada sila dažji dolac potopi napalni se vode, zemja ne arivua šubito svu tu vodu popit i onda bi se deštruzilo ono će je raslo. Znualo se loštešo dogodit da bi voda na vele nalevice zemju zijela zis dolca ako mu je jena buanda bila višja a druga bašja, ako je pijendil. Da se to ne dogodi skopali bi preko dolca konual ki bi vodu pokupjual i nosil vanka po jene škuje udelane vaf gromače. Konual je bil duboki koliko je okurilo, najviše do kolena, a široki ne više od paša. Škuja se delala tako da bi se na dno gromače lahat od zemje klala jena vela škrila i onda vaf škuju rinula kita od smreke, da voda more vanka, a ofca ne more vnutra. Konual i škuja su se tijendili, čistili svako leto da se konual ne bi zamunil, a škuja štropala. Zemja vaf dolcu bila je najboja, duboka i kada bi se dobro razdelala, skopala i prekopala, dobro je rodila, žito, jašmik a i farmentun.

Okolo dolca udelala bi se parva gromača ol zidić, a onda na buandah sve okolo udelal bi se kako jedan parsten od druge gromače. Vaf tuon parstenu se loštešo kopalo, ma kako je zemja tude bila škarteja, onde su se sadile smokve i masline, a pod njih bob, čič, biži i cucerica. Vanka

(defora) druge gromače bila je ograjica i za entrat vaf dolac delalo se pašua, a na njemu lesu.

Tako se ono će je prišlo samo po sebe uredilo, udelalo na najboji muod i od toga pomalo živelo. Kako je ovakovih dolčići, dolci i dolčin bilo malo, a lašnih ust koliko ćeš, moralo se i novu zemju delat. Kede god se moglo, na terijenu ki je bil almeno malo driteji, kede ni bil baš suan kamik, kede se malo zemje daržalo mej škuj i po škračaj, inventuož težuak dobroga oka odlučil bi udelat bokun zemje. Najparvo bi posekal baso garje kuo je onde raslo, očistil bi zis maršuanon, sekiru i kosoruon smreke i breke, murtu i lanjstik, draku, ostrugu i teteviku, a onda opet – ruke na muke. Maškin, krasnica, bat i pralica, motika i šmurić i dage, kopaj, peštaj, bati razbijaj. Ono malo zemje će bi se našlo hitalo se na buandu i na nazad, a kamik kopalo, dalbalo, razbijalo, zimalo vanka i delalo zidići. Gjedalo se velu grotu, iskala se vena, zis batuon razbijala i zis pralicu vajala. Delalo se sve na ruke, za će više kamika zniet i za prit do zemje. Samo bi se živu grotu pustilo i napred hodilo. Kada danas pridete na ovakova mesta, fermuajte se i pogijedajte dobro pa ćete barzo kapit da će je na tuon mestu bilo manje zemje to se više kamika znijelo, kako ga se ni moglo svoga na gromaču i menik klast, delalo se i veli kupi, gomile na sred mesta. I tako kamik po kamik na jenu buandu, pijest zemje po pijest na drugu buandu i zemja se delala, stvarala. Koliko muke i truda, koliko pota i žuji, koliko žurnuad od škura do škura, a sve to samo za živet, samo za svuomu detetu pustit bokunić zemje više, samo neka mu sin bude manje lačan nego uon. Večer, prije puoč doma naš bi se težuak finalmente posijel na onu živu grotu ku ni mogal razbit i onda bi zijel udelanu zemju vaf ruku, gijedal bi ju, štrumentual, premešćeval zis ruke vaf ruku, stiskual, drobil pa pokle deboto milovual i skruoz parsti puščual da na zemju spalzi. Kuntenat bi bil, znual je da će mu ona za njegov trud zutra pluoda dat. Obarnul bi se okolo da vidi će je danas udelal i suan sebe rekal:

»Ovo je muoj posal, moja muka, ovo je moje zutra«, i pomalo doma šal, vičerat i počinut aš zutra je moral prije sunca opet zavarnut rukavi i zlišani manig od motike vaf ruke zijet.

Na mijuari podanci i lišic ovako je stvoreno, ukradeno kamiku i grote. Ma posal okolo zemje za našega težaka ovde ni finil, apena sada, kada je imijel svuoj bokun zemje, čekal ga je vražji i nikada finjen posal. Nova zemja, ovako udelana, palna mualih kamičići, deboto pešćevica ol tvrda čavjenica, iskala je još dela i bila je kako tielo bez duše. Težuak ju je moral udelat boju, pa je zis šmurićen hodil vaf bošak i pokupjual onu čarnu zemju pod čarnike, kua se je delala godišć i godišć, od vavek, od pijer kije su na tloh padale. Ta je zemja deboto davala na mufu, na neč plesnivo, oporo vonjala i škarkjala vaf nosu, ma bila je kako lekarija za onu novu nezagnjojenu škartu zemju.

Nosil je tako naš šlovek šmur za šmu ruon i kada više pod čarnike zemje ni bilo, kada bi već i žile od čarnik prišle vanka, još je, kedegot je mogal, pokupjual gnjuoj od tovara, ki je bil slabi, kako slama, pa od koze i on najboji od ofce. A ako ni to ni bilo dosta, šal bi još na more zis tovaron po ualigu pa i nju mešual zis novu zemju.

Na finjetku, kuntenat bi bil, aš ona parva čavjenica ol pešćivica više ni bila čavjena ol blijeda nego bi prišla škura, kako kedegot deboto čarna. A onda bi se zlame nal i rekal: »Ja ću te zemjo moja tijendit, kopat, ako okuri i kokolat, sadit ću vuate i sejat, za tarsje zjamat, seme žita, jašmika, farmentuna, čiča, boba, cicerice, prosa i leće vuate klast, a ti zemjo moja, moli skupa smanu Majku Buožju od Luoz i Svih Svijetih da dažji, da ne pride krupa, da ne udela veli vetar, da ne bude baršine, da bura ne posoli, da sunce sve ne spari, da ftići i miši seme ne pojedu, da bluago ne pride vnutar i da malatija ne pride«. Još bi zemje rekal: »Zemjo moja, znuam da i od Boga previše išćen, ma kuraja, ja ću te škarbno tijendit, a ti mi trud tornuaj koliko moreš, samo zdruavja i rivat ćemo napred«.

Tako leto za leton, sin za ocijen, starpji vo, bez velih pretijež i čakul, rajali su se novi bokunići naše zemje i sve, baš sve će se je moglo kopalo se. Sada na finjetku, recite vi mene koliko ova naša zemja vrijedi, koliko guštua, za koliko ju prodat? Pаметan ju nikad prodat nijeće a šegavi će reć »cito ja, furbo ja«. Ma pobogu ne okuri niš ni reć aš to je naša zemja od naših udelana, da ni bilo njih, ni nas danas nebi bilo ovde.

Ljubo Galjanić

KAMIK I ŠLOVEK

Če ti je kamik, kamik svuda okolo nas kamo god pogijedaš – kamik. Sve mi se pari da nan je kamik deštin, da bez njega ne bi mogli ni znali živet. Nijeće bit bez vraga da ga je toliko. Kada je tako neka i bude, samo ne znuan zuač nimamo i malo više zemje. Bit će da je Buoh deštinalda vidi kako ćemo mi naučit živet zis kamikom i neku korist i od njega nuač, a kako smo još i danas ovdeka, na ovuon našen škoju i kamiku, vol dir da je i uon ki sve vidi i znua zis nami kuntenat. A mi od vavek naučeni teško i škarbno živet, nismo vero sila proteštali če nan je sujeno zis kamikom živet, zijeli smo to kako da je to deboto deštin. Kada se posijedeš, a kede ćeš nego na kamik, da počineš i gluavu rascáruaš i kamik svuda dokle ti višta arivua ugijedaš, parvo će ti na pamet pride je misal da od kamika baš nikakove koristi ni. Ma kada malo boje promisliš, kapit ćeš da to tako ni. Da kamika ni, od čega bimo bili kuće udelali, zidi, prazi, vuolte, uskodi, skaline i gurle. Kako bi kolo za masline mlet udelali, kede bimo ule maslinovo daržali da kamenice ni, od čega bimo grot od guštijerne udelali, od čega bi pijez za sir stisnut vaf žetice bil i zis čin bi sluanu sardelu vaf salamure pretisnuli?

Od čega bi žarna bila za malo muke i palijente udelat? Nanke martvi na simituoriju mira ne bi imeli, aš da kamika ni kako bi udelali pokrov za raku, od česa bi križ na grobu bil i vaf če bi ruožice za martvoga, Buoh ga pomiluj, klali da vuaž od kamika ni. A kako bi bez kamika, štalu velu za tovuara ol manju za kozu udelali, kede bi vodu za jin pit dat klali. Od čega bi kotac za prasca učinili i vuač bi mu ožabnica i jušinu vlijeli da korito od kamika ni. Kede bi trudan težuak zis brijencen na rame počinul da počivalić od kamika ni i kede bi se pokle mise šlovek posijel da kraj crijevke pod pokrivič, dritih i liših škrič ni.

Da gromače ni ne spominjemo, aš ki more pomislit da kamika ni od česa bi bile udelane unjulice, duplice, zazubi, kako bi udelali marguar, menik, osul, guvno.

Kamiče naš svagdanji, da te ni kako bi mijeltu udelali da od tebe nismo naučili japno delat i kako bimo mogli kuću obelit da bude bijela, čista i dežinfetuana. A na muoru kako bi mulić, mul, rivu i garofulin bez tebe udelali.

Bez kamika ni kokoš se ni mogla prevarit, pa se vaf njezlo od kupunijere kladal žalić za finto juaje, a ni kozu se ni moglo vezat bez pruvoga kamika zis škuju

Deca su ga duperala za se barunat i zis fjundu hitat, a kadagot je dobro prišal za ga hitit na gađa kada je na putu uživual na suncu ol vaf kupunijeru hodil juaja krast. Kada bi se ne tako špešo judi i pokarali, parvo će bi in prišlo vaf gluavu bil bi kamik, kalali bi se,

zijeli ga vaf ruku, potnu od nervuoža, jidni ga vaf ruke stiskali, a pobogu neki bi ga i hitil, a onda, bilo bi dobro ako bi, hvala Bogu, falili.

I tako štormentujuć zuač se sve kamik duperual ne moreš uteć od misli da je uon kako i šlovek, more bit veli i muali, tanki i debeli, liši i grezi, tvarji ol meči, dobar i slab, ma za pravo od duruade je siguro.

Njega kako i šloveka pešta vetar, puali sunce, polijeva daž. On tarpi i stoji, ne dua se, upire, teštuardo grije napred od jutra do jutra, od leta do leta. Zis vremenom se pomalo i njemu obraz nagrišpa, popuca i razmili, a gromača kako i šlovek tarbuh udela, a pokle pade i razvuaja se. Jedan kamik suan zuase ni niš, kako ni suan šlovek, ma jedan uz drugoga više more, darži se na gromače, pomore jedan drugomu, svaki svakomu i tako gromača stoji, da ne pade, krolua. I tako sve dokle jedan kamik ne pade, a jedan nikada ne pade suan, padaju i drugi okolo njega, vuajaju se, rodolaju, kroluju, palziju, bubaju, razbijaju se i lome, pucaju i mule.

Zato judi, naučimo i mi neš od kamika, samo skupa moremo, zis glavami na kup, jedan uz drugoga, dajmo ruku parvomu do sebe, onomu na pravu i lijevu buandu, aš ko ne krolat ćemo kako i gromača, a onda judi moji, ki će ju više dvignut. Lahko je sve razvajat ma za dvignut okure pot, žuj, muka, voja, trud, fuorca i nauk.

Ni kamika okolo nas koga ni neki vaf ruke daržual, kako ni šloveka komu ni neki ruku dual, da mu pomore, dvigne i na pruvu put uputi. I neka mi niki ne reče da kamik nima dušu, mokat je kada dažji, zima mu je kada je stid, pari na letnjen suncu, pati i muči se kako i šlovek, cijeli život, ma ne dua se, grije napred, aš napred je zutra, još jeno jutro, još jeno sunce će prit vanka, a mi, kako i naš kamik, moramo sve to potarpet i hodit napred na spomen naših kih više ni i za dobro onih ki će od našega semena zutra prit.

Ljubo Galjanić

SJEČA ŠUME (GARIJA)

Radnika koji sječe šumu zvali smo »BOŠKADUR«. Vrijeme sječe trajalo je od 1. 10. do 31. 03. iduće godine.

Na većim šumskim posjedima, *garije*, koji su bili predviđeni za sječū, *boškaduri* koji su se prijavili za sječū morali su najprije obaviti ždrijebanje (*ćokat se - fćuok*) t.j. svi konkurenti bi na dati znak (*znuak*) otvorili od 1 do 5 prsta, te bi se sve izbrojilo. Boškaduri bi stali u krug, zatim se počelo brojiti od prvoga, a onaj na kome je završilo bio je prvi i tako redom.

Prethodno je parcela bila podijeljena na brojeve, a kod izvlačenja svaki je uzimao svoj broj (*lihe*) t.j. određenu širinu od 25 do 30 m. i sjekao do kraja.

OTVORENJE SJEČE (*taja*)

Za sječū se koristio slijedeći alat:

sjekira (sekira)

maršan

kosour

Početku »taja« prethodilo je otvorenje »za roga« Počelo je čišćenje oko panja (busa) raznog šiblja, tetevike (vrsta bodljikave penjačice koja se omota oko busa). To se radilo kosourom (okosorat), zatim je slijedila sječā sjekrom od panja (busa), rušenje (vajāt). Na panju (busu) zna biti i više izbojaka, po našu stuangi. Deblja drva, »stuange«, sjekrom se skraćivalo na određenu dužinu 75-80 cm, mureralo, zatim se maršanom kaštrilo (obrada

tanjeg dijela stabla). Drva se svrstavalo po debljini i to:

najdeblja - *mataras*

srednje - *murelo*

tanje - *žvuardul*

najtanje - *bakita*.

Sva drva koja su bila namijenjena prodaji zvali smo »FAŠI«. Boškadur je na opasaču (*tarkije*) koji je nosio oko pasa, imao kućicu na stražnjem dijelu i tu mu je visio maršan dok je radio drugim alatom.

Boškadur je za sječū drva bio plaćen po učinku, (*toliko po kvintalu na kontrāt*). Da mu radni dan bude što duži ustajao je rano prije zore. Put od kuće do garija na nekim predjelima, kao

Javorina, Tanki, Sv. Domijuan Plantur i dr. znao je biti i duži od 1 sata hoda, tako da je u svitanje dana već bio *na zarogu* (na poslu). Sobom je ponio nešto hrane za doručak (*mariendu*), kruh vriški ili suhi (*baškotuan-pašamete*), *pregašč* suhih smokava, komadić sira ili komadić slanine (*praščevine*), a u većini slučajeva samo suhi kruh. Zatim dovoljno pitke vode pomiješane s vinskim octom (*bevanda od kvasine*), a imućniji bi poslije obroka popili i koji gutljaj (*golcaj*) čistoga vina.

Marenda je bila oko 10 sati, to je bio odmor od 15 minuta, zatim topli ručak točno u podne što su ga dopremale žene ili malo starija djeca. Da bi radnik (*težuak*) u podne dobio ručak, ovaj je morao biti kuhan već oko 11 sati (ovisno o dužini puta), zatim ga se pospremla u lonac za nošenje, a da bi dospio na određište topao, lonac se omotavao najprije s krpom od flanele, zatim kuhinjskom krpom (*tovajuolom*) i sve

skupa se vezalo i tako je nakon jednog sata hoda dospijevao na određište još *tepal*. Podnevni odmor s ručkom bio je oko pola sata, a onda se nastavljalo s radom sve do zalaska sunca. Kući se stizalo poslije Zdrave Marije. Sredina *lihe* bila je uvijek čista, jer se granje (*pruašče*) koje je ostajalo nakon obrade drva bacalo lijevo ili desno, a na čistinu se bacalo drva na kup.

Vrsta drva za trgovinu: crnika (u najvećem postotku i najkvalitetnija), zatim planika, komorika, hrast (*dubac*), jasen (*jesen*), vrijes i javor (*javorika*). Za kućne potrebe koristio se škart (*škuart*) »tara« od smreke, breke, lanjstik, vrijes, komorika te okaštrenći od crnike – najtanji dio drva. Većina domaćinstava imala je ognjište za kuhanje i grijanje, tako nije bilo potrebno skraćivati drva.

Da bi vatru duže održali, stavljalo se na »oganj« deblje drvo (*huar*). Za domaće potrebe koristila su se i odbačena suha drva (*suhori*), zatim

harići od vrijesa i komorike t.j. podzemni dio navedenog stabla (*huar*). Huari su se vadili iz zemlje ljeti i to onda kada se nije imalo gdje zaraditi dnevnicu (*žurnadu*). Radi niske cijene (*prijecija*), najviše su ih koristili lošinjski pekari. Drva za ogrjev visoke vrijednosti, pretežno crnika, našla su veliko tržište na teritoriju Italije (Venecija), bilo u kuhinji za dnevne potrebe, bilo za grijanje zimi ili pak za snabdijevanje peći čuvene tvornice stakla »MURANO« i to je trajalo sve do početka Drugog svjetskog rata.

»PEDUAL«

Na parceli (*ograde*) koja se koristila za ispašu ovaca, pojedina samonikla stabla (*samunik*) crnike, komorike ili hrasta (*dubac*) puste se nekoliko godina da izrastu, i tada se skraćuju na visinu od oko 2 metra. Na toj visini se razvija u širinu i visinu, a ispod normalno raste trava za ispašu. »PEDUAL« s godinama

može doći obujam – debljinu – trupca i preko 2 m. Ljeti se za velikih vrućina ispod sklanjaju ovce u hladovinu, a zimi, ako padne snijeg, pod krošnjom su zaštićene. Ako se snijeg duže zadrži, tada se sijeku grane i koriste za ishranu ovaca.

Po završetku siječe (*taja*) drva koja su bila na kupovima (a u nizu ih je znalo biti na desetke), slagala se (*štivala*) da bi se lakše i brže naprtila na konja (*mulca*) ili na tovara, kao jedino prijevozno sredstvo, i prevozila (*gonila*) do mora. Mjesto uz obalu gdje su se drva istovarivala spremna za ukrcaj na brodove zvao se »GET«, a put od mjesta sječe do mora na nekim predjelima znao je biti dug i preko 2 km u jednom smjeru.

Mjere za drva

U davna vremena mjera za drva bio je FAŠ. Slagalo se nekoliko drva, a ovisilo je o debljini drva (*bakita* ili *žvuardul*) te se vezivalo i to je bio faš, a *murelo* je bio faš za sebe. Težina faša kretala se od 2,50 do 3 kg. Snop od 10 faši zvao se KABUN. Za vezivanje faši koristila se *brnestra*. Brnestra je mediteranska biljka s izrazitim žutim i mirisavim cvjetovima, a raste kao grm. Izbojci koji niknu nakon sječe jednogodišnjega grma se kose te ih se suši, a prije upotrebe se namakaju (*močiju*) u vodi ili moru da omekšaju. Nakon toga dolazilo je vrijeme mjerenja drva na kg odnosno na kvintale tj. 100 kg = 1 kvintal. Pri ukrcaju na brodove drva su se mjerila na velikim vagama (*decimual*).

Danas je mjera kubni metar. Računa se da u 1 kubnom metru ima 500 kg drva, ali to ovisi o debljini drva. U svakom slučaju, mjerenje na kg bilo je najpoštenije i korisno za kupca jer drva su se prodavala suha, od 3 do 12 mjeseci nakon sječe. Morala su biti suha (*stagionuana*) jer drvo se suši i gubi na težini: crnika kaliva 17-18% a planika i vrijes od 25-28%.

Mjesta za ukrcaj drva (*geti*) nisu bila uvijek dovoljno pristupačna za usidrenje brodova za ukrcaj budući da je na tim pristaništima more plitko ili ima podvodnih grebena (*stiena*). U tim slučajevima brodovi su bili prisiljeni usidriti se na većim odstojanjima od obale (*kraja*). Zato je bilo potrebno dobro usidriti brod (*in cvarta*) sidrom na prove i na krmi, a konopima (*cimama*) s

bokova jer udaljenost od broda do kraja na nekim getima zna biti i do 50 m. U tom slučaju postavljao se most (*punat*) od jednog komada daske dugog i do 15 m. širine 40 cm, a debljina 5 do 6 cm. Ako je udaljenost od broda do kraja bila duža od punta, postavljao se dodatni most, tako što se usidrilo jednu barku (*kajic*) ispod punta, a služila je kao kavalet (*krošnje*) za dodavanje još jednog mosta (*punta*). Kod ukrcaja drva na brod radila su 8 radnika. Drva su se vagala na velikoj vagi (*decimalu*) tako što su se slagala u jednu kopanjku (*šmurić*). Mjera po šmuriću bila je 50 kg netto. 4 radnika su vagali a 4 su nosili na ramenu pojedinačno.

Radilo se velikom brzinom, a hodalo se po jako fleksibilnom puntu što je zahtijevalo od nosioca veliku spretnost i veliki osjećaj za ravnotežu (*ekvilibrija*). Na kontroli vaganja drva kod ukrcaja na brod bile su dvije osobe, jedna na račun vlasnika drva a druga na račun vlasnika (*armatura*) broda. Svaka mjera bila je zabilježena (*notuana*) jednom vertikalnom crtom na odgovarajućoj bilježnici (*notešu*). Na 4 vertikalne crte peta je bila poprečna a svaka crta bilježila se na povik *taja*. Svakih 50 taja vršila se zamjena između mjerača i nosača. To se zvalo »TURAN«. Na kraju ukrcaja zbrajale su se crte, te se ustanovila količina (*kvintali*) ukrcajnih drva.

Drva se od mjesta sječe gonilo do najbližeg *geta* za ukrcaj. Na sjevernoj strani (*sovrvjetno*) Luoski get, Lupeška Dražica, Baniestrovica, Toverašćica, Javorna Vela, Muala, Tanki, Matučić, Tarstena, Vrč, Mjeltina, Ul, Mehići, Majiška, Karčenić i Kolorat; prema jugu: Sv. Damijuan, Mijeli, Lusarice, Baldarin i Jidriješčica. Na zapadu (*šotovento*) Bijela Draga, Galboka Vela i Muala, Mijuanska, Plantur, Martišnjica, Kalduoneta i Majskua. Brodovi koji su prevozili drva bili su pretežno iz Nerezina, a poneki i iz Sv. Jakova. Navest ćemo nekoliko imena brodova: Ricordo (Jerković) Stella (Canaletić) Anita (Limbertić d. Manin. San Giuseppe (Kalandić) Cermen (Lišandro) Asunta – San Antonio-Salvatore.

Zaštita šume (*garija*)

Po završetku sječe (*taja*) ograda (*djelnica*) gdje je vršena sječa morala je biti dobro zaštićena (*zagrajena*) gro-

mačom ili plotom zato da ovce ne bi mogle ući na posječenu *ograjicu*, jer u proljeće kad sa panja (*huara*) počinju izbijati mladi i zeleni izbojci (*mluaj*), ovce bi mogle učiniti veliku štetu (*škodu*) zato što bi pobrstile vrhove (*mluaja*) i time bi bio usporen rast i razvoj šume. Kontrolu je vršila nadležna institucija za zaštitu šuma (šumarija), a nekada prije Drugog svjetskog rata zvali su je Istituto forestale.

Kada bi se unutar zaštićene ograjice našla ovca ili ovce, pronašao bi se vlasnik i nadležni za zaštitu šuma procijenili bi štetu te odredili visinu novčane kazne. Kazna je uvijek bila stroga. Pravo žalbe nije postojalo. Danas odnos prema šumi (*gariju*) je katastrofalan. Nitko ne kontrolira kako se sječe, kako se zaštićuje. No treba napomenuti da je ipak najveća štetočina jelen lopatar, koji je naseljen negdje 50-tih godina prošlog stoljeća. Ti jeleni su se masovno razmnožili da je praktično nemoguće od njih zaštititi šumu jer savladavaju svaku prepreku. I na kraju ću navesti jednu veću skupinu boškadura koji su sjekli drva godine 1947/1948. na jednoj parceli na Lusarama (Karčenić) bivšeg vlasnika Lemešića iz Cresa a nacionalizirana u doba socijalizma:

1. Badurina Josip (Osip Lunjanjer)
2. Bernabić Andrea
3. Brusić Vazmo (Paškvalin)
4. Lazarić Romano
5. Lazarić Romano (sin Romić)
6. Lovrić Blaž (Luovre)
7. Kosić Mate
8. Kremenčić Anton
9. Kučić Ivan (Kučić)
10. Kučić Tino (sin)
11. Kučić Salve
12. Marušić Mario (Marićev)
13. Marušić Ivan (Pruotov)
14. Marušić Celestin
15. Matušić Josip (Osip)
16. Matušić Vjeko
17. Milušić Nikola (Fruatar)
18. Milušić Mario (sin)
19. Ozvaldela Ivan (Furluan)
20. Rukonić Dinko (Mić)
21. Rukonić Dinko (Dinko Mićev)
22. Plešić Andrija (Andrić)
23. Sindičić Anton (Toni Čikolićev)

Sastavili: Romano Lazarić
Ivan Lovrić

BUHAČ

Chrysanthemum cinerariaefolium

Mnogima je buhač znan, naročito starijim naraštajima, ali ova zanimljiva biljka sve više pada u zaborav. I ne tako davno, tamo negdje od 1925. do 1935. godine, gotovo sve raspoložive površine koje nisu bile pod lozom ili maslinama na Cresu i Lošinj u svibnju su izgledale poput prekrasnog cvjetnjaka s bezbroj prekrasnih snježnobijelih cvjetova. Cvaio je to buhač. Tada naše none i noni nisu imali vremena uživati u ljepoti tog cvata već je on predstavljao mali, ali bogomdani poticaj uvijek nedostatnom siromašnom obiteljskom prirodu.

Danas buhač nitko ne sadi, bilo bi mi drago da griješim, ali žilavog li bilja, još ga se može vidjeti. Ako se krajem travnja ili početkom svibnja vozite cestom između Čunskog i Svetog Jakova, obratite pažnju na bijele cvjetove uz sam rub ceste – to je buhač iz naše priče.

Višegodišnja je to biljka, dubokoga korijena s mnogo bočnih izdanaka iz kojih svake godine izbijaju brojna jednogodišnja stabalca koja buhaču daju žbunasti oblik. Stabljike su grmoličke, razganate, visoke do 60 cm. Svaka grančica završava jednim plavičastim cvjetom. Lišće mu je perasto, zeleno-srebrnaste boje. Bijeli cvjetovi u sredini imaju žuti prsten. Da pojednostavimo, najbliži je dobro nam znanoj krizantemi, kojom našim najdražima svaki »mrtvi don« kitimo grob, da nam spomen na njih ne izbljedi, jer oni su sjeme i tlo koje nas je iznjedrilo.

Upravo su oni, uza sve što su mukotrпно, dan za danom radili, sadili i buhač. Znali su da uspjeva na sunčanoj, toploj i dovoljno vlažnoj zemlji, zaklonjenoj od bure, da jako dobro podnosi i niske temperature, da mu treba puno svjetla pa su lišice i podanci na kojima su ga sadili uvijek bili na položaju kojeg je sunce moglo cijelog dana obasjavati i da ljubi siromašno, vapnenasto, krševito tlo na kojemu

malo što drugo može uspijevati.

Kada bi najprije raskrčili šumu ili makiju, raskopali bi tu škrtu zemlju, izvađenim kamenom podigli gromače da ovce u tako ograđen prostor ne mogu ući i obično u travnju posadili sićušne sadnice buhača. Tijekom ljeta okopao bi se najmanje jednom. Prve godine buhač ne cvate ali bi već druge pokazuje svoje prve cvjetove. Dobro izrasli grmovi u najboljim godinama, od svibnja do lipnja, davali bi i preko pedeset cvjetova.

Tajna buhača krije se u njegovom cvjetu. U njemu se nalazi sastojak piretin, koji djeluje kao prirodan i ekološki insekticid. Nisu naši stari znali za piretin, ali su dobro znali da se cvjetovi beru po sunčanom danu, pa su ga potom jedan dan sušili na suncu, a zatim u suhoj čistoj i prozračnoj prostoriji, dakle na šufitu, gdje su ga prostirali u tankom sloju i povremeno prevrtali, pazeći da ne pocrni. Nakon sušenja suhe bi cvjetove stavljali u papirnate vreće i nosili na otkupnu stanicu, ako je u selu postojala ili čekali da ga oni s otkupa dođu u selo preuzeti. Zaradio bi se i koji novčić od buhača, čuvao za teške dane, iako lakih nikada nije ni bilo.

Dio buhača ostavljali su za sebe i koristili u domaćinstvu. Prostrt na plitkoj posudici ili obično na pijatiću stavljaio se na prozor i tako sprječavao da u kuću ulaze danju muhe a noću komarci. Posuti suhi cvjetići u kantunu, gdje je spavala mačka, koju je svaka kuća imala, štitali su je od buha. Znali su naši preci da suzbija i

lisne uši te druge nametnike u povrtnjaku i na voćnim kulturama. Danas je znanost utvrdila da piretin iz cvijeta buhača na insekte djeluje trenutačno, paralizirajući ih. Prah piretina koristi se u zaštiti bilja zaprašivanjem, a pomiješan s vodom može se biljke i prskati. Koristi se i za proizvodnju sapuna za njegu životinja. Ima selektivnu toksičnost, ne zagađuje okoliš pa se koristi u proizvodnji ekološke hrane (povrće, voće, žitarice), u skladištima za čuvanje hrane, na farmama životinja, u zaštiti vrtnih biljaka u domaćinstvima i.t.d.

Dakle suvremena je znanost potvrdila ono što su naši preci znali, da je to prirodan insekticid s vrlo širokom primjenom. Uvjeriti se vrlo je lako u nastambu vašeg kućnog ljubimca psa, mačke ili primjerice hrčka, stavite dvadesetak cvjetića buhača, i buha sigurno neće biti, a ako vam ljeti dodijavaju komarci, zapalite par cvjetića buhača u prostoriji u kojoj boravite i riješit ćete se upornih i dosadnih napasnika.

Za kraj, sramotno je da u nas uopće nema proizvodnje buhača, dok se primjerice u Japanu intenzivno uzgaja na preko 30 000 ha, a u SAD čak postoje kombajni specijalno konstruirani za njegovu berbu. Stoga se sam po sebi nameće žalostan zaključak da živimo u vremenu kada čovjek gubi kontrolu nad očuvanjem okoliša, te se osjeća nasušna potreba za prirodnim, ekološkim insekticidima jer je čovjek svojom gramzivošću za brzom i lakom zaradom te nemarom za sutra već danas nanio veliku ranu planetu Zemlji. Pa iako je šteta već dobrano počinjena, zar ne bi bilo uputno barem je donekle umanjiti, na radost budućih naraštaja, a naš buhač tu može malo ali sigurno pomoći.

Ljubo Galjanić

MOJA KATE

Ala Moro homo ça
ni te voja znuan i ja
faši nan je za gonit
piet, šiest vijaji učinit
prije puartit zarovi
i ženu mi ti zbudi
zarovi ti tuta forca
da ustane vražja porka
Aš ona se nieće stat
sve do poulna će nan spat
Bez obeda bit ću ja
za vičeru ki to znua
Pomozi mi Moro ti
aš kuraja ume ni
Oženil sen ja bogatu
vero liepu, šesnu Katu
Ma ju voja baš niš ni
brižni smo ti ja i ti.

Lj. G.

TÛE SMÛKVE

Mùlac vràžji bez repà
bijèl je mào kàko ažjà
Sàmo da te ja ćapuàn
bit ćeš lupèžu areštuàn
Svih je svijetih uon skresuâl
i tekùc za mànu šâl
Zis kolcijèn po uàrije mahâl
a ja tèkal i sîla plâkal
Gromàču ja sèn preskočil
dèboto me je ulovil
Pòtan sèn se ja zbudil
sàn me je dobrò strudil
Nìkad pòkle nìsen kruâl
tuje smokve nìsen tikuâl.

Lj. G.

PALIJĚNTA SVAGDĀNJA

Zàn farmentunà zârna
i obrâci zârna
Žvijêlto zavarti
mùku učinì
Vòdu vâf luônčić
palijentu v'njega
i već si udèlal puòl poslâ
Klâs klautâč v'ruku
i mijêšaj žuâltu mukù
Kadâ ti zagustì
ti jacât ju pustì
Pojèst ju mòreš
na mlekù i z'brudeton
Dobrâ će bit gôja
frìgana i z'zvacêton
Luônčić za oprât tebè
a kòricu palijènte za menè.
Lj. G.

BOŠKADÛROV DEŠTĪN

Stàn se's sùncen i hođi
čapâj lihù, zaròg otvori
z'kosoruôn kosoruâj
zàn sekìru i vauâj
Po z'maršuânnon sve pasuâj
skâštri i fâši na kup duâj
I dâge, dâge, moj boškadûr
sekiru vrûke a rûke na mùke
Àla tako cijeli Buožiji duân
jedîno za obèd mâlo fermuân
Pred večer sekìru v'busù pustì
do kùce ti sùhar na ràmenu pezi
maršuân na kùčice po guzìce batì
Nògu prèd nògu trudàn si ti
pomâlo sigûro dòma pridi
Palijènta te čèka, zagorèla nì
ženà ti ju mijêša, mularìja već spì.
Lj. G.

MANIJĚŠTRA

Manijêštra se vâvek jiè ziz žlicu
zdrâva je za stuâroga i svù dîcu
Za ju udèlat zàn vècu tècu
a za sve nâpred želîn ti srècu
Vâf vòdu klâdi bobâ òl bîzi
kumpîr, karòtu i mâlo rîzi
Čiča kò imaš i bruòskve però
mòreš i blitve i sòli zarnò
Kùhaj ju kruâtko na muâlon ognjù
da ti je pruònta znuâš po vonjù
Z'velîn kaciùolon napòlni pijât
kuntènat i sît mòreš puòc spât.
Lj. G.

**SVI ONI KI SU POMOGLI
ŠTAMPAT**

»PUNTARSKI FUOJ«

ŽELJKO MAGAZIN – ZIDARSKI OBRT

DARINKA MAGAZIN – TRGOVINA »TEMA«

SACCARDO D.O.O. – PIZZERIA I TURISTIČKA AGENCIJA – MALI LOŠINJ

BRANKO KUČIĆ – PUNTARKA NOVA D.O.O. – MALI LOŠINJ

NEVIO TOIĆ – GOSTIONA »RIVA« – MALI LOŠINJ

JOSO VUKOVIĆ – ZIDARSKI OBRT – PUNTA KRIŽA

DINKA I SERĐO KUČIĆ – Y/C »MARINA« – MALI LOŠINJ

SLAVEN ŠIKIĆ – BUFFET »TINA« – PUNTA KRIŽA

